

Міністерство освіти і науки України
Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна
Філософський факультет
Кафедра теоретичної і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Робоча програма навчальної дисципліни

Філософія релігії

(назва навчальної дисципліни)

рівень вищої освіти _____ перший (бакалаврський) _____

галузь знань _____ 03 гуманітарні науки _____
(шифр і назва)

спеціальність _____ 033 – філософія, 034 - культурологія _____
(шифр і назва)

освітньо-професійна програма _____ філософія, культурологія _____
(шифр і назва)

спеціалізація _____
(шифр і назва)

вид дисципліни _____ **обов'язкова** _____
(обов'язкова / за вибором)

факультет _____ **філософський** _____

2023 / 2024 навчальний рік

Програму рекомендовано до затвердження Вченою радою
філософського факультету
“ 16 ” червня 2023 року, протокол № 6

РОЗРОБНИКИ ПРОГРАМИ:

Сергій ГОЛІКОВ, кандидат філософських наук, доцент кафедри теоретичної
і практичної філософії імені професора Й.Б. Шада

Програму схвалено на засіданні кафедри теоретичної і практичної філософії
імені професора Й.Б. Шада

Протокол від “ 01 ” червня 2023 року № 10

Завідувач кафедри теоретичної і практичної філософії
імені професора Й.Б. Шада

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

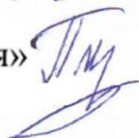
Програму погоджено з гарантом освітньої програми:

Гарант освітньої програми «Філософія»

Олег ПЕРЕПЕЛИЦЯ

Гарант освітньої програми «Культурологія»

Дмитрій ПЕТРЕНКО

Програму погоджено науково-методичною комісією філософського
факультету

Протокол від “14” червня 2023 року № 10

Голова науково-методичної комісії філософського факультету

Сергій ГОЛІКОВ

ВСТУП

Програма навчальної дисципліни “_____ ФІЛОСОФІЯ РЕЛІГІЇ _____” складена відповідно до освітньо-професійної програми підготовки _____ другого (магістерського) рівня _____ (назва рівня вищої освіти)

спеціальності (напряму) 033 Філософія, 034 Культурологія _____

освітня програма Філософія, Культурологія _____

1. Опис навчальної дисципліни

1.1. Мета викладання навчальної дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Філософія релігії» є ознайомлення студентів з філософським розумінням та оцінкою релігійної форми свідомості як самобутнього духовного явища в історії культури, з основними досягненнями світської релігієзнавчої думки, висвітлення специфіки філософського підходу до аналізу та оцінки релігійної систем, а також сприяння вихованню дбайливого відношення до релігійної обрядовості свого народу та толерантного, шанобливого ставлення до представників інших віросповідань.

1.2. Основні завдання вивчення дисципліни:

- дати певний обсяг знань стосовно філософії релігії, основних її категорій та понять;
- розкрити філософські та теологічні інтерпретації природи та сутності релігії;
- охарактеризувати основні філософські концепції релігійної віри;
- познайомити з основними типами філософських вчень про бога;
- сприяти формуванню морально розвинених людей.

Вивчення дисципліни «Філософія релігії» спрямовано на формування у здобувачів вищої освіти наступних компетентностей:

Загальні компетентності:

Здатність організовувати та проводити дискусії з соціально-гуманітарних проблем, розробляти і впроваджувати соціально-гуманітарні проєкти;

Здатність приймати обґрунтовані рішення, уникаючи інтелектуального конформізму, готовність завжди віддавати перевагу науковій достовірності, а не впливу авторитету.

Здатність оперативно аналізувати значні масиви текстів, генералізувати їх в загальну смислову структуру, писати власні тексти аналітичного та публіцистичного характеру в різних форматах (огляд, есе, реферат, стаття, комплексна аналітична робота).

Оволодіння різними режимами та формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки, вміння переконливо викласти власну експертну позицію.

Фахові компетентності:

Здатність викладати філософські дисципліни у вищих навчальних закладах, застосовуючи сучасні методики викладання, (зокрема знання різних стратегій та моделей викладання) для досягнення оптимального освітнього результату із розумінням етичних засад педагогічної діяльності та готовністю дотримуватися їх у викладацькій діяльності.

Уміння використовувати фахові філософські знання в процесі консультування із суспільно-політичних та ідеологічних проблем.

Уміння застосовувати знання на практиці, розуміючи зв'язок спеціалізації з іншими напрямами філософського дискурсу й різними інтелектуальними й гуманітарними практиками

1.3. Кількість кредитів – 4 кредити

1.4. Загальна кількість годин - 120 годин

1.5. Характеристика навчальної дисципліни	
Нормативна	
Денна форма навчання	Заочна (дистанційна) форма навчання
Рік підготовки	
1-й	1-й
Семестр	
II-й	I-II-й
Лекції	
16 год.	6 год.
Практичні, семінарські заняття	
16 год.	2 год.
Лабораторні заняття	
0 год.	0 год.
Самостійна робота	
88 год.	112 год.
Індивідуальні завдання	
0 год.	

1.6. Заплановані результати навчання

Студенти повинні досягти таких результатів навчання:

- володіти різними режимами та формами публічного мовлення, засобами та стратегіями інтелектуальної полеміки, використовувати їх у культурно-організаційній;
- мати спроможність до критичної оцінки і прогнозування суспільно-політичних і культурних подій та явищ на підставі належного обсягу фахових філософських і гуманітарних знань, надання консультативних послуг;
- бути здатними до критичного аналізу філософських текстів, оригінальної їхньої інтерпретації, генералізації їх в загальну смислову структуру, використовуючи історико-філософську спадщину в осмисленні та розв'язанні власних дослідницьких проблем, реконструюючи історичний поступ світової філософії, етапи її розвитку, еволюцію основних філософських ідей та проблем.
- знати фундаментальні поняття філософії релігії, сучасних напрямів філософії релігії, їхнього історичного розвитку;
- знати вчення про релігію видатних мислителів в історії філософської думки;
- мати спроможність охарактеризувати загальну релігійну ситуацію у світі та в Україні.
- вміти орієнтуватися у сучасній релігійно-філософській ситуації;
- мати спроможність аналізувати факти та явища, що відбуваються у суспільстві стосовно релігії;
- володіти самостійними критеріями оцінки культурного та естетичного рівня релігійних систем;
- мати спроможність вести компетентний діалог з носіями будь-якої релігійної ідентичності та прибічниками тієї чи іншої релігійно-філософської та філософської думки.

2. Тематичний план навчальної дисципліни

Розділ 1. «Основні проблеми філософії релігії»

Тема 1. Філософія релігії: проблема самовизначення.

Філософія релігії як особливий тип філософування. Філософія релігії і релігієзнавство. Філософія релігії і релігійна філософія. Основні форми філософії релігії. Змістовний аспект поняття філософії релігії. Предмет філософії релігії.

Тема 2. Релігійний досвід в філософсько-релігійному розумінні.

Релігійний досвід як об'єкт філософсько-релігійного дослідження. Звичайний релігійний досвід. Феномен мистицизму в філософсько-релігійному осмисленні. Елементи релігійного досвіду: релігійні переживання, молитва, одкровення, містицизм.

Тема 3. Філософські концепції релігійної віри.

Віра, розум, вірування. Віра як загальнорелігійний феномен. Різні „моделі” релігійної віри. Філософські „моделі” іудео-християнської віри.

Тема 4. Основні типи сучасних філософських вчень про бога.

Сучасний філософський теїзм. Природна теологія. Екзистенційно-онтологічний теїзм. Нетрадиційне філософське богопізнання. Трансцендентальна філософська теологія. Філософська процес-теологія. Позаконфесональні філософсько-теологічні пошуки.

Розділ 2. «Основні концепції релігії»

Тема 1. Релігія міжлюдської взаємності: Л.Фейєрбах.

Метод та цілі дослідження релігії Л.Фейєрбахом. Релігія, теологія та антропологія в інтерпретації Л.Фейєрбаха. Сутність релігії за Л.Фейєрбахом. Релігійний проект Л.Фейєрбаха.

Тема 2. Релігія як почуття: Ф.Д.Шлейєрмахер.

Релігія в її відношенні до метафізики та моралі. Релігія як "образ мислення" та "спосіб дії". Релігія як почуття.

Тема 3. Релігія як мораль: І.Кант

Спекулятивний та практичний розум а їх відношенні. Поняття „вищого блага”. Елементи „вищого блага”. Моральна теологія І.Канта. Природа релігії за І.Кантом.

Тема 4. Релігія як мислення: Г.В.Ф. Гегель.

Загальне поняття релігії. Релігія Одкровення. Релігійне відношення. Спекулятивне поняття релігії. Релігія в соціально-політичній системі. Релігія та філософія.

Тема 5. Релігія і постмодернізм.

Трактова Абсолюта і його пізнання. Проблеми релігії в творчості Батая. Проблема релігії та критика християнської метафізики Ж.Дельозом.

3. Структура навчальної дисципліни

Назви розділів і тем	Кількість годин												
	Денна форма						Заочна форма						
	Усього	у тому числі					Усього	у тому числі					
		л	п	лаб	інд	ср		л	п	лаб	інд	ср	
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
Розділ 1. «Основні проблеми філософії релігії»													
Тема 1. Філософія релігії: проблема самовизначення.	15	4				11	15	1					14
Тема 2. Релігійний досвід в філософсько-релігійному розумінні.	15	4				11	15	2					13
Тема 3. Філософські концепції релігійної віри.	15	4				11	15	2					13
Тема 4. Основні типи сучасних філософських вчень про бога.	15	4				11	15	1					14
<i>Разом за розділом 1</i>	60	16				44	60	6					54
Розділ 2. «Основні концепції релігії»													
Тема 1. Релігія міжлюдської взаємності: Л.Фейєрбах.	15		4			11	15		1				14
Тема 2. Релігія як почуття: Ф.Д.Шлейєрмахер.	7		2			5	7						7
Тема 3. Релігія як мораль: І.Кант	15		4			11	15						15
Тема 4. Релігія як мислення: Г.В.Ф. Гегель.	15		4			11	15		1				14
Тема 5. Релігія і постмодернізм.	8		2			6	8						8
<i>Разом за розділом 2</i>	60		16			44	60		2				58
<i>Всього годин</i>	120	16	16			88	120	6	2				112

4. Теми семінарських (практичних, лабораторних) занять

№ з/п	Назва теми	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Релігія міжлюдської взаємності: Л.Фейєрбах.	4	1
2	Релігія як почуття: Ф.Д.Шлейєрмахер.	2	-
3	Релігія як мораль: І.Кант	4	-
4	Релігія як мислення: Г.В.Ф. Гегель.	4	1
5	Релігія і постмодернізм.	2	-
	Разом	16	2

5. Завдання для самостійної роботи

№ з/п	Види, зміст самостійної роботи	Кількість годин	
		Денна форма навчання	Заочна форма навчання
1	Опрацювання лекційних матеріалів	32	64
2	Підготовка до семінарських занять	32	8
3	Конспектування першоджерел	18	32
4	Виконання контрольної роботи	6	8
	Разом	88	112

6. Індивідуальні завдання

необхідне для систематизації, закріплення і розширення теоретичних знань і практичних навичок, тому воно може бути рекомендовано тим студентам, які вчасно і вправно виконують програму і мають можливість і бажання підготуватися до студентської конференції чи написання тез або статті.

7. Методи навчання

Навчальна програма курсу передбачає аудиторні (лекційні та семінарські) заняття та самостійну роботу студентів. Під час викладення матеріалу лекцій використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, метод проблемного викладу матеріалу, частково-пошуковий метод. Під час проведення семінарських занять використовуються наступні методи: репродуктивний метод, пояснювально-ілюстративний метод, метод навчальної дискусії.

8. Методи контролю

Поточна оцінка знань студентів на семінарських заняттях, оцінка за виконання контрольної роботи, оцінка підсумкової письмової роботи.

9. Схема нарахування балів

Поточний контроль, самостійна робота, індивідуальні завдання					Залікова робота	Сума
Розділ 1	Розділ 2	Контрольна робота, передбачена навчальним планом	Індивідуальне завдання	Разом		
Т 1-4	Т 1-6					
10	30	20	-	60	40	100

T1, T2 ... – теми розділів.

Критерії оцінювання:

№ з/п	Види навчальної роботи	Кількість балів
	I розділ	
1	Відвідування лекцій	5
2	Конспект матеріалів лекцій	5
	Всього за I розділ	10
	II розділ	
1	Виступ з доповідями	20
2	Участь в семінарських заняттях	10
	Всього за II модуль	30
3	Виконання контрольної роботи	20
	Підсумковий контроль (залікова робота)	40
	В С Ь О Г О	100

Студент допускається до підсумкового семестрового контролю, якщо він набере за результатами поточного контролю не менше 35 балів.

Підсумкова робота складається з двох питань, які мають на меті перевірити рівень знань студентів з дисципліни «Філософія релігії».

Відповіді студента на кожне питання максимально оцінюється 20 балами.

Шкала оцінювання

Сума балів за всі види навчальної діяльності протягом семестру	Оцінка
	для дворівневої шкали оцінювання
90 – 100	зараховано
70-89	
50-69	
1-49	не зараховано

10. Рекомендована література**Основна література**

1. Академічне релігієзнавство. Підручник. За науковою редакцією проф. А. Колодного. – К., 2000.
2. Батай Ж. Теория религии. Литература и зло. М., 2000.
3. Батай Ж. Внутренний опыт. М., 2000.
4. Бодрийяр Ж. Соблазн. М. 2000
5. Горкуша О. Філософія релігії: предмет галузі./О.Горкуша // Дисциплінарне релігієзнавство. Колективна монографія. За наук. ред. доктора філос. наук, проф. Анатолія Колодного / Українське релігієзнавство.- К., 2009.- Спецвипуск 2009-1. – С. 49 – 67.

6. Делез Ж. Критическая философия Канта: учение о способностях. Бергсонизм. Спиноза. М., 2000.
7. Делез Ж. Ницше. СПб., 1997.
8. Деррида Ж. Письмо японскому другу // Вопросы философии. 1992. №4.
9. Гегель Г.В.Ф. Философия права. М., 1990. 270.
10. Гегель Г. Философия религии. В 2-х томах.- М., 1977..
11. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Том 1. Предисловие ко второму изданию.
12. Гегель Г.В.Ф. Энциклопедия философских наук. Том 3. 564-575.
13. Дейвіс Б. Вступ до філософії релігії. – К., 1996.
14. Кант И. Критика практического разума. Часть 1. Кн. 2. Гл. 2. 3-6.
15. Кант И. Религия в пределах только разума // Кант И. Трактаты и письма. М., 1980. С. 78-278.
16. Кант И. Критика способности суждения. С. 86-89.
17. Кірюхін Д. Вступ до філософії релігії Гегеля. Видавництво «Парапан», 2009. – 204 стор
18. Кірюхін Д. І. Вступ до філософії релігії Гегеля. Філософія як спекулятивна теологія. – К., 2009. 15..
19. Кірюхін Д. Філософія релігії // / [В. І. Шинкарук](#) (гол. редкол.) та ін. — Київ : [Інститут філософії імені Григорія Сковороди НАН України](#) : Абрис, 2002. — С. 681. — 742 с.
20. Колодний А. Філософія релігії в дисциплінарній структурі академічного релігієзнавства. /А.Колодний //Філософія релігії в Україні: варіативність стратегії осмислення предмету. Збірник наук. праць за ред. А.Колодного та О.Горкуші //Українське релігієзнавство. – К., 2012. – № 64. – С. 19-27.
21. Колодний А. М. Феномен релігії: природа, структура, функціональність, тенденції. - К., 1999.
22. Паскаль. Думки про релігію. - Львів, 1995.
23. Попов М.В. Філософія релігії: Навчальний посібник для вузів III-IV рівнів акредитації. /М.В. Попов. – К.: Вид. дім "Асканія", 2007. – 316 с.
24. Фейербах Л. Сутність християнства // <http://lua.pp.ua/2613.html>
25. Фуко М. Слова и вещи: Археология гуманитарных наук. СПб., 1994.
26. Хайдеггер М. Письмо о гуманизме //Проблема человека в западной философии. М., 1988.С.314-356.
27. Шлейермахер Ф.Д. Речи о религии к образованным людям, её презирающим. СПб., 1994. Речь вторая

Допоміжна

1. Бодак В. Релігійна обрядовість в її соціальних реаліях. - К., 2000
2. Возняк О. Філософське релігієзнавство як альтернатива суперечності між богослов'ям і наукою. / Ореста Возняк // Українське релігієзнавство.- К., 2010. – № 53. – С. 20 – 27
3. Лобовик Б.О. Історіософія релігії як знання історичної природи релігії /Б.О.Лобовик // Українське релігієзнавство.- К., 2005. – № 33. – С. 4 – 6.
4. Мінаков М. Віра як здатність розуму: І.Кант про чисту віру розуму - http://ekmair.ukma.edu.ua/bitstream/handle/123456789/13721/Minakov_Vira_yak_zdatnist_rozumu_I_Kant_pro_chystu_viru_rozumu.pdf?sequence=1&isAllowed=y
5. Предко О.І. Релігія у філософії Фрідріха Шлейермахера // http://iai.dn.ua/u/iai/dtp/CONF/3_2004/articles/stat28.html

6. Яблоков І.М. Людвіг Фейєрбах про сутність релігії // https://ua-referat.com/%D0%9B%D1%8E%D0%B4%D0%B2%D1%96%D0%B3_%D0%A4%D0%B5%D0%B9%D1%94%D1%80%D0%B1%D0%B0%D1%85_%D0%BF%D1%80%D0%BE_%D1%81%D1%83%D1%82%D0%BD%D1%96%D1%81%D1%82%D1%8C_%D1%80%D0%B5%D0%BB%D1%96%D0%B3%D1%96%D1%97

11. Посилання на інформаційні ресурси в Інтернеті, відео-лекції, інше методичне забезпечення

1. <http://www.filosof.com.ua/>
Інститут філософії ім. Г. С. Сковороди НАН України
2. <http://www.etnolog.org.ua/>
Інститут мистецтвознавства, фольклористики та етнології ім. М. Т. Рильського НАН України
3. <http://oriental-studies.org.ua/>
Інститут сходознавства ім. А. Ю. Кримського НАН України
4. <http://www.kda.org.ua/>
Київська православна богословська академія УПЦ КП
5. <http://ucu.edu.ua/>
Український Католицький Університет
6. <http://kdais.kiev.ua/>
Київська духовна академія і семінарія УПЦ
7. <http://www.library.ualberta.ca/>
Бібліотека Канадського українського інституту (CIUS) при Університеті Альберти
8. <http://www.huri.harvard.edu/library.html>
Бібліотека Українського науково-дослідного інституту (HURI) Гарвардського університету (США)

Релігійні центри

1. <http://cerkva.info/>
Офіційний веб-сайт Української Православної Церкви Київського Патріархату
2. www.pravoslavie.org.ua
Офіційний сайт Української Православної Церкви
3. <http://www.uapc.org.ua/ua/>
Офіційний сайт Харківсько-Полтавської єпархії Української Автокефальної Православної Церкви
4. <http://www.katakomb.ru/>
Сайт Російської Катакомбної Церкви
5. www.ugcc.org.ua
Офіційний сайт Української Греко-Католицької Церкви
6. <http://www.nuntiatura.kiev.ua/>
Офіційний сайт Апостольської нунціатури в Україні
7. www.rkc.lviv.ua
Офіційний сайт Римо-Католицької Церкви в Україні
8. <http://www.ecua.info/>
Офіційний сайт Союзу Євангельських Християн-Баптистів України
9. www.uupc.org
Всеукраїнський союз Церков християн віри євангельської п'ятидесятників
10. www.adventist.org.ua
Офіційний сайт Церкви Адвентистів сьомого дня Української уніонної конференції
11. <http://rabbinate.org.ua/>

Офіційний сайт Головного раббінату України

12. <http://www.islamyat.org/>

Офіційний сайт Духовного управління мусульман України

13. <http://ningma.org.ua/>

Офіційний сайт Духовного управління буддистів України, Буддійський духовний Орден Лунг-Жонг-па

14. <http://buddhism.org.ua/>

Українське об'єднання буддистів школи Карма Каг'ю Діамантового шляху тибетського буддизму

Релігійні ЗМІ

1. <http://nashavira.ukrlife.org/>

«Наша віра» Всеукраїнська православна газета

2. <http://orthodoxy.org.ua/>

Сайт «Православіє в Україні»

3. <http://internetsobor.org/>

Сайт Російської Православної Церкви Закордоном «Собор»

6. <http://rpczmoskva.org.ru/>

Сайт Московського приходу Новомучеників і Сповідників Російських

7. <http://catacomb.org.ua/>

«Церковні відомості» – часопис Російської Істинно-Православної Церкви

8. <http://www.ukrbs.org/>

Українське біблійне товариство

9. <http://risu.org.ua/>

Релігійно-інформаційна служба України (РІСУ)

10. <http://www.portal-credo.ru/>

Портал «Кредо.ру» – широкий спектр новин та християнської літератури

Громадські проекти

1. <http://www.pravoslav.kiev.ua/>

Православна бібліотека, створена за підтримки Храму Живоносного Джерела (Казанської Ікони Божої Матері)

2. <http://litopys.org.ua/>

Ізборник: Історія України IX–XVIII ст. Першоджерела та інтерпретації

3. <http://ni-ka.com.ua/>

«НІ-КА» – бібліотека Святих Отців і вчителів Церкви

4. www.teolib.h1.ru

Бібліотека християнської та художньої літератури

5. <http://lib.ru/RELIGION/>

Релігійна література на сайті «Бібліотека Максима Мошкова»

6. <http://www.iriney.ru/>

Центр релігієведческих исследований во имя священномученика Иринея Лионского

7. <http://krotov.info/>

Електронна бібліотека о. Якова Кротова – універсальна християнська бібліотека

8. <http://www.lib.ru/RELIGION/>

Сайт релігійної літератури Андрія Лебедева

9. <http://dalil.hmarka.net/>

Даліл. Ісламська україномовна бібліотека

10. www.islam.com.ua
Сайт «Іслам для всіх»
11. <http://1-veda.info/>
Веда – Ведичні науки, знання, традиції і культура
12. <http://www.yogalib.ru/>
Електронна бібліотека з йоги
13. www.livius.org
Сайт, присвячений історії Стародавнього світу (англомовний) 48
14. www.ancient-china.net
Історія Стародавнього Китаю (англомовний сайт)
15. www.britannica.com
Он-лайн енциклопедія «Британіка»
16. www.uk.wikipedia.org
Україномовна версія он-лайн енциклопедія «Вікіпедія»
17. <http://uk.wikisource.org/wiki/>
Головна_сторінка «Вікі джерела»
18. <http://www.ji.lviv.ua/index.htm>
Інтернет-версія культурологічного часопису «Ї»
19. <http://chtyvo.livejournal.com/>
Електронна бібліотека «Чтиво»
20. <http://litera-ua.livejournal.com/>
Електронна бібліотека «Літера»